

Osnanilo zhefkih kolovratov.

V listu sa pokushnjo in v I. numar teh noviz so bili zhefki (pemski) kolovrati pohvaleni, in kranjizam je bilo perporozheno, se uzhati na nje presti. Pa vam she takrat nisimo mogli dosti kolovratov na prodaj postaviti. Sdej pa to samoremo. Fortunat Kurnik, kolar is Tershizha na Gorenskim, je prezej, ko je osnanilo zhefkih kolovratov na listu sa pokushnjo bral, v nasho pisarnizo po predpodobo (mushter) teh kolovratov poslal, de bi jih delal, ktero smo mu s vsm perpravami s veseljam poslali. Urno jih je devet s vsm perpravami prav dobro in lizhno po predpodobi naredil. Dva Zheha, ki sta v Tershizhu v flushbi, in vajena presti, sta na nje predla in jih prav dobre poterdila, in djala, de na Zhefkim vajeni predzi in predize tudi po dve niti ob enim predejo. Fortunat je nekaj kolovratov v Tershizhu prodal, nekaj nam jih je pa v nasho pisarnizo na prodaj perpeljal. S vskim kolovratam je tudi vsa potrebna perprava; namrezh ene prav lizhne shelesne repetnize, dvanajstero vreteniz, koshel in trojni shelesni grebeni; dva od téh imata bolj rédke sobé, s kterimi se predivo she enkrat bolj zhisto omika, predin na tretji grebén pride, is ktériga se predivo med predenjem vlezhe, de se hitreji nit dela, kjer kolovrat, zhe ga hozhe perfukat. grosno hitro vlezhe, in de se latno med predenjem ne terga, kakor nektere nemarne in lene predize delajo.

Kdor she taziga kolovrata ni vidil, mu tudi osnanimo kakshen de je; she manjsi in lajsi namrezh je, kakor so nashi. De se prav lahko prede, se desna peta na dva persta debel podklad nasloni, in podloshnik le s lahkim gibanjem predniga stopala goni. Te kolovrate pridite le urno pokupiti, de mu jih she vezh narediti narozhimo. Prihodno simo, upamo, bošte imeli dosti presti, ker ni sufha lanú vsela. Tak kolovrat s vso napravo, s dvanajstermi vreteni in s enimi repetnizami velja tukaj 3 goljdinarje 40 krajzerjov. Ktera pa vezh, ko 12 vreten imeti hozhe, de ji ni treba vedno motati, ker so vretena majhne, plazha tukaj sa dva 3 krajzerje. Repetnize so tudi per vskim kolovratu le ene, posebej pa vsake veljajo 40 krajzerjov. Napravite fi te per nas she vezhi del nove kolovrate; lepshi in tanjsi niti vam bojo kmalo denarje obilno povernile, ktere ste sa kolovrate dale. Refniza, gotova refniza je, de se na zhefkih kolovratih hodnik lepshi pušti présti, kakor na krajnskih prashno predivo. Šaj veste, kako dobro blago je zhefko platno — to pa ne stori samo zhefko predivo, ampak vezh del zhefki kolovrat. s

Pismo Gospóda Pirza is Amerike.

Pisma Gospóda Pirza, misjonarja v Ameriki, vsk s velikim veseljem bere, svedit, kako ta zhasitljiv duhoven

katóljshko véro med divjimi rasshirja in kako divjake tudi kmetijstvo uzhi.

Savolj téga damo tukaj vézhji dél tega pisma, ktero je Gospod Pirz 2. Sufhza is Amerike pifal, in ktero je bilo v nemshkih Ljubljanskih novizah natifnjeno:

„Vlasko leto sim vezh kakor 300 mil deshele, vezhkrat s nevarnostjo svojiga shivljenja obhodil, kjer sim vse svoje misijonške shizazione na Sgornim jeseru obiskal in sopet vezh ko 100 nevernikov kerstil. S dovoljenjem svojiga shkofa sim spomlad is Kriviga drevesa odrinil, ktero méto se po franzosko Arbrecroche ime-nuje. Shé pred mojim prihodom v mesto Grande portage se je vezh kristjanov in nevernikov sbralo, kteri so s mano v ladje stopili, in frezhno smo se do Golóbbje réke, po Indjansko Omimi sibi pripeljali, kjer sim na pripravnim méstu semljo pod veselim banderjam svetiga krisha shegnal in svojim Indijanam k novi misijoni ferze vnél. — V 3 dneh je bil prezej velik gojsd posékán in tla vglajene; po tém smo vezh shotorjov in prostorno zerkev is bresoviga Iubja s zedrovimi vejami olepfhano postavili.“

„Sa Indjane sim veliko mresho sa ribe loviti kupil, ktero so tam, kjer se reka v jesero isлива, vsk vezher dvakrat v vodo vergli in toliko dobrih rib s njó vjéli, de se je vse ljudstvo vsk dan do sitiga najésti moglo; po tém sim sazhel svoje divjake k kmetovanju pripravljati.“

„En méstz smo sidarstvo opustili in polje smo sazheli obdelovati; vezh lepsh otókov v réki smo sazhéli obdelovati in s krompirjem, s turfhizo, s graham, s fisholam in drusimi krajnskimi povertnimi semeni smo jih obfadili. Tukaj sim mogel vfazimu vedosheljnimu delovzu vsko delo s svojimi rokami pokasati in kmalo sim se mogel nad njih pripravnostjo in terdno pridnostjo zhuditi.“

„Ko so delo konzhal, so Indjani vfazimu otóku in vfazimu polju ime v spomin perviga pridelka dali; postavim: Krompirjev otok; Turfhizni otok; Grahamov otok; Fisholov otok; Zvetlizhni otoki; Tobakov otok; Répni otok; Sélni otok. i. t. d.“

„Po tem smo jéli sopet gojsde issekavati in veliko zerkev is terdniga lesá s pomozhjo najétiga tesarja staviti, ktere pa do jeseni postaviti nisimo mogli. Sholo in nekoliko indjanskih hifh smo konzhal in tako sazhétik vasi naredili.“

„S 2 kravama, 4 preshizhi in 12 kokóshmi smo tudi prizhétok shivinske réje storili. Is svojiga drevniga vertiza v poprejshnim prebivalishu sim vezh drevézh in nekaj shita sa seme prinéfel, in s témi rezhmi smo sazhéli polje obdelovati. Ako sim ravno veliko opravkov in posvetnih fkerbi imel, vunder kerfhanfkiga in sholkiga nauka nisim is nemar puhhal, sakaj vskdan sim gotovo dvakrat, sjutra in svezher vse ljudstvo v zerkvi, v sholi pa 60 otrók uzhi. Tudi nevernike sim skoraj vsko nedélo po boshji flushbi kerfheval in tako kerfhanfko zhedo mnóshil.“

„Polétje mi je v frezhni misijoni preteklo, kar v jeséni list od svojiga noviga shkofa prejamem, ki me je nasaj v Krivo dervo povabil. Otava-Indjani so ga sa mene profili; s nobenim drugim duhovnam jim ni mogel vshrezhi.“

„S veliko shalostjo sim od svojih novih Indjanov flavo vsél in po ravno tishi réki, po kteri sim se pripeljal, sim se na svojim zholnizhku 15. dan Kosaperska na pot podal; v 53 dnéh sim nasaj v Krivo dervo prifhel 8. Grudna 1842.“

„Teshko bi bilo vfazimu, pokóren biti, in tudi meni ni bilo lahko v tako posnim letnim zhasu, ki sim mogel strashne jesenke viharje in neisrezheno simo pod milim nebam terpéti. Moje shivljenje je bilo vezhkrat v smertni nevarnosti. Pa med velikim terpljenjem mi je Gospod nebél vunder ferzhno veseleje pripravil; sakaj nekiga dné je prifhel divjak, ki je dim ognja zhes 2 gori daljezh saduhal, s svoje sheno in s 4 ljubesnivimi otrozi k meni s profishjo, mu

kaj od velikiga Duha (tako je Boga imenoval) povedati in v kerfhanfkim nauku ga poduzhiti. S' veseljam fim nje-govo voljo spolnit; dva dni fim jih uzbil, po tém fim jih kerstil, njega pa s sheno tudi fhe porózhil."

„Na daljni poti fim slo na shivotu terpel, pa veliko vezhje veselje je moje ferze imelo, ker fim sopet svoje pred 4 letmi kerfhene kristjane vidil in sopet vezh vefelih misijonfkih opravil imel."

„Na poti is mesta Saut v mesto Makinak me je strafhan vihar vstavil in med tem je po nozhi moja barzhiza vfa primersnila. K nogam fim fhel dalje ali fim se pa na snah zhes snég in léd peljal, v ktere so bili veliki pfi vpresheni. Sdaj pa vef sdrav in shidane volje v Krivim dervefu shivim pri svojih Olavafhkih Indjanih in sa prihodnost prizhakujem, de mi bo prividnost boshja po volji mojiga fhkofa fhe dalje misijonfkih opravil namenila."

„To je kratko popisovanje mojiga misijonfkiego shivlje-nja v vianfkim letu, in mojiga sadajniga shivljenja sa moje ljube prijatle."

Franz Pirz,
misijonar.

Tudi z. k. kmetijfka drushba je pred nekterimi méfzi list od Gospoda Pirza prejela, ki vfkakimu, ki is ptujih kra-jov kaj noviga rad flifhi, veliko zhes kmetijstvo v severni Ameriki pové. Tudi ta list bomo v téh novizah natifniti dali.

Vrashe nekterih kmétov.

Zhebule v hlévu obéfiyo, de bi mislhieni strup na - se vlékla in ravno savolj tega vlastovkam in zélím sarodam paljkov pustijo, de se v hlevu vgnésdijo; — svoje preshí-zhe fkôsi Shentjanshev ogenj gonijo; — svoji goveji shivini v prah stolzheno istrébo (Nachgebur) dajejo in pfe, mazhke, krote in nemezhefe feshigajo, de tó svinjarijo shivini dajejo shréti! — ob zhafu soluzhniga merzhanja ne shenejo na pasho, ker misliyo, de strupena rosa pada; — zhlovéfhke zhepine, ktere na obefhalifbih fkerbno poifka-vajo, v prah stolzhejo, de bi se konji bolj redili in gladko dlako dobili. — Na klajo ali kermo se vzhivajo, de bi od svoje shivine vfkako bolesin odvernili; — v bizh ali gajshlo kazhjo kosho sapletejo, de bi se jih shivina bolj bala; pre-rokovavki ali ziganki tri bele dari dajejo: mléka, moke, jajz, de bi shivina sdrava oftala.

Shivino, ktero prvi pot na obzhinško pasho ali gmaj-no shenejo, nekter kmet zhes kubinjfki opaf ali birtah svoje shéne, in zhes metlo, ki jo pred hlevne vrata poloshi, po-shéne, ali lafé na fkritih krajih ispuli, ki jih da shivini shréti; trikrat ji v gobez plune, de se ne saide in svoj hlev gotovo najde; — pokopalifha, mertvafhke truge rópa, de bi terfák, kosti, shebljov in mertvafhkih frajz dobil, ktere imá sa oroshja proti bolesnim shivine; — pfam daje fuho v prah stolzheno shilizo ispod jesika, ktero napzhno zherva imenuje; misli jih s tem pred ftekljino obvarovat.

Opómba. Zhe bi imenovane vrashe in fhe vezh drusih (ktere mi na snanje dati profim, de bi se njih neumnost ozhitni pokasála) lé nefhkodljive neumnósti bile, bi bilo nepotrédno, le befédizo savolj njih govoriti. Ker pa to fhkodo delajo, de ljudjé v saupanju v take fleparije, pametnih svetov ne poflu-fhejo, vfkako koriftno pomozh samujajo, dostikrat fkosi to kushne bolésni rasfhirjajo — saflushijo ozhitno osmerjanje in fvarjenje pred njimi.

Dr. Bleiweif.

Sméf.

(Krave, ki berzajo,) kadar se molsejo, in konji, ki se ne pusté vprezhi, se vkroté, zhe se jim majheu kamen-zhek, kakor grah debel, v uhó déne; po tém so krave in konji popolnoma pokójni.

(Kadar govéjyo shivino ali konjé napenja,) je tó le dobro: Govéji shivini ali konjam naj se dá sa eno shlizo dobro stolzheniga shiviga apna sméfhaniga s dvémi mafelzi vóde, — ovzi se dá pa poloviza te apnene vode: kmalo se osdravijo.

(Dober svét sa kuharze.) Na Anglefhkim imajo kuharze pofodo, v kteri je flanzia ali folua voda. V to pofodo selenjavo vershejo, to je falato i. t. d., kar je sa miso. V kratkim zhafu se selenjava od zhervizhev, polshizhev in od drugiga takiga merzhefa ofnashi.

Naj bi nafhe ofhterize ali birtuje tudi tó pofkufle.

Nekaj sa vsakiga.

(Sakaj je letafhno léto vézhji del merslo?) Imenit svesdogled na Pajerfkim pravi tako: Dnévi létafhniga léta so savoljo téga vézhji dél hladni in dostikrat réf mersli, ker so na folnzu madéshi posnati; to je: folnze nima prav zhifste svitlobe. Tako so svesdoglédi tudi v létu 1821 posnati, ko je bilo polétje ravno tako merslo.

(Ene posebnosti pretezheniga leta 1842) marf-kdo ni porajtal — namrezh de je to leto 53 fabot imelo! Lanfka pratika vam bo pokasála, kako je to prifhlo — kar se bo fhe le v letu 1853 sopet sgodilo.

„Kako je to, fofed, de folnze vfelaj na ravno tistim kraju dol gré, ki vunder na natprotnim kraju gori gre?“ je vprafhal bedaf zhlovek drusiga bedaka. „To je tako — mu odgovori tá: Vfelej gre po ravno tisti poti nasaj, po kteri je prifhlo; le ne vidi se, ker je tamno po nozhi.“

Urno, kaj je noviga?

(U Banatu na Ogerfkim) se je filno veliko ko-marjov perkasalo. Ljudem in shivini grosno fhkodljivi so se po vfi desheli rasprostirili.

Po vfih téh krajih so ljudjé na nogah, de bi fhkodljive komarje s dimam pokonzhali ali pa drugazh odpódlili. Teh komarjov pride v polétnim zhafu tolikanj, de se oblaki od njih délajo. Shivini, in tudi zhloveku sléseje v ufta, v gerlo, na pluzha, v ozhi, v ufhefa in tako veliko shivine konzhajo. Salégo imajo po velikih mozhvizjih tóplih krajov v imenovani desheli. Jajzhiza, ktere saleshejo, oshivejo, kakor zhervizhki v vódi, in po tém is njé isferfljajo.

(Sa sidarje in fhtanzarje kaj.) Nék mojster na Shvajzeffkim s imenam Pfister je perpravo, (ali mafhi-no) snajdel, de vfkake bashe kamenje urno preréshe, in ga takó hitro in ravno tudi obgládi, de se vfkak zhudi in vidi, de v téj rézhi boljfhiga nizh biti nemore. Pfister svoje snadenje fhe fkriva, kér upa pravizo dobiti, de vezh lét nobedin ne bo smél sa njim delati. Pokasal je pa de je réf, ker je kúp nalómljeniga kamenja pred oblizhjem veliko ljudi v okoli in okóli sapérto uto perpeljal. Zhéf majhin zháf (nektere minúte) je pa úta odpérl, in popolnoma obdelan ka-min pokasal.

L.

Shitni kup.

U Ljubljani		fl.	kr.	U Krajnu		fl.	kr.
22. Maliga ferpana.				17. Maliga ferpana.			
1 mirnik Pphenize*)	1	28		1 m. Pphen domazhe	1	32	
1 „ Turfhize .	—	—		1 „ „ banafhke	1	24	
1 „ Sorfhize .	—	—		1 mirnik Turfhize .	1	8	
1 „ Ershi . .	1	1		1 „ Ershi . .	1	8	
1 „ Jezhmena	—	—		1 „ Jezhmena .	1	5	
1 „ Profa . .	—	56		1 „ Profa . .	1	3	
1 „ Ajde . .	1	—		1 „ Ajde . .	1	3	
1 „ Ovfa . .	—	—		1 „ Ovfa . .	—	—	

*) Mirnik se imenuje tudi fhkaf, polovnik, pol vagána. (Vagán, ein Metzen.)